

Література:

1. Заїчко О. В. Запобігання незаконній порубці або незаконному перевезенню, зберіганню, збуту лісу : монографія / наук. ред. Б.М. Головкін. Харків : Право, 2019. 192 с.
2. Розслідування незаконної порубки або незаконного перевезення, зберігання, збуту лісу в Україні : метод. реком. / Д. М. Тичина, А. О. Антошук та ін. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2022. 42 с.
3. Досудове розслідування незаконної порубки або незаконного перевезення, зберігання, збуту лісу : практик. порадник / Є. О. Письменський, А. В. Коваленко, О. М. Пилипенко та ін.; за ред. проф. В. В. Коваленка та проф. Є. О. Письменського. Івано-Франківськ : Супрун В. П., 2023. 204 с.
4. Бухонський С.О. Дослідження частин деревини та слідів її розділення: методичні рекомендації /С.О. Бухонський. Київ : ДНДЕКЦ МВС України, 2016. 29 с.
5. Методика встановлення цілого за частинами. Експертна спеціальність 4.2. «Дослідження знярядь, агрегатів, інструментів і залишених ними слідів, ідентифікація цілого за частинами» (Реєстраційний код реєстру методик проведення судових експертиз 4.2.35) / [уклад. : Коструб А.М., Грищенко О.В., Щирба Д.Є., Чашницька Т.Г.]. Київ : ДНДЕКЦ МВС України, 2015. 37 с.

ЖИТТЄВА КРИЗА ЯК ОДИНИЦЯ ПСИХОЛОГІЧНОГО АНАЛІЗУ В МЕЖАХ СУДОВОЇ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ СУЇЦИДАЛЬНОЇ ТА ПАРАСУЇЦИДАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ

Тамакова Тетяна,

*заступник завідувача лабораторії психологічних досліджень
Київського науково-дослідного інституту судових експертиз
Міністерства юстиції України*

Невах Євгенія,

*судовий експерт лабораторії психологічних досліджень
Київського науково-дослідного інституту судових експертиз
Міністерства юстиції України*

Високий рівень суїцидальної активності в останні роки в Україні, особливо в безпрецедентні часи воєнних дій, обумовлює актуальність даної проблематики. Суїцидальна та парасуїцидальна поведінка

обумовлена багатогранністю взаємодії між особистістю та зовнішнім середовищем, але не має прямої залежності від цієї взаємодії. Причини суїцидальної та парасуїцидальної поведінки лежать в площині особливостей перебігу життєвих криз особистості.

Варто зазначити, що розвиток особистості – це процес поступової індивідуалізації та відособленості від зовнішніх впливів, і подальше структурування зовнішньої дійсності відповідно до внутрішньої. Криза у такому баченні виникає як наслідок відсутності усвідомленого вибору, як результат накопичення неупорядкованих смислів. Перебування у моменті життєвої кризи являється тим фактором, що об'єднує усіх суїцидентів, тоді коли інші умови (соціальні та психологічні) можуть призвести до самогубства з різним ступенем вірогідності. Таким чином, життєва криза виступає провідною ознакою, передумовою для здійснення суїциду [4].

Життєва криза – психологічний стан втрати сенсу життя, обумовлений різкою зміною (руйнуванням) способу життя чи картини себе і світу.

Психологічна криза – порушення афективно-когнітивної рівноваги психічної діяльності, спричинене зовнішніми обставинами. Характеризується дезорганізацією життя, рівень якої пропорційний мірі порушення адаптаційних можливостей людини; дисбалансом конструктивних і руйнівних тенденцій у психічній діяльності, що зумовлює формування агресивної чи аутоагресивної форми поведінки [3, с. 117].

Життєва криза – стан особистості, який виник у результаті неадекватності напрацьованих за попередні періоди життя способів адаптації. Стадії перебігу кризи:

- прискорення подій: звичні способи врегулювання не працюють, особистість відчуває втрату контролю над ситуацією, зростає внутрішня напруга. Як можливий варіант успішного вирішення ситуації на даній стадії розглядається мобілізація додаткових внутрішніх ресурсів особистості;

- дезорганізація: попередні дії не допомагають позбутись внутрішньої напруги, переживання тривоги та дискомфорту лише збільшуються, особистість перебуває у пошуку допомоги з-поміж оточення та незнайомих людей. За умови незмінного збільшення сили внутрішнього конфлікту – збільшується відчуття безпорадності та власної неспроможності до подолання складної ситуації;

- етап поворотної точки: особистість звертається по допомогу до спеціалістів (психологів, психотерапевтів) або продовжує перебувати у стані постійного підвищення напруги, до якого додаються думки про

безвихідь, невдалі попередні спроби вирішення, приреченість. Виникає загроза суїцидальних спроб;

– реорганізація як початок виходу із кризового стану: перегляд та переоцінка наявних зовнішніх та внутрішніх ресурсів, проблемної ситуації та стратегій власної поведінки;

– відновлення: за умов успішного вирішення завдань попереднього етапу відбувається повернення до стану стабільності, відновлення нормального звичного рівня життєдіяльності.

Ризикований напрямок розвитку кризи – це фіксація на певному етапі, що підживлюється зростанням внутрішньої напруги та відчуттям власної неспроможності і може призвести до суїцидальних спроб [1, с. 10–11].

Отже, проблема розгляду суїциду починається не власне з акту його вчинення, а з розуміння стану та світогляду особистості, оскільки саме кризовий стан може призвести до повної або часткової втрати сенсу життя, позбавити можливості адекватно сприймати та вирішувати складнощі, життєві проблеми та ситуації. Настання кризового стану зумовлене неможливістю подолання труднощів, досягнення надважливих цілей тими засобами, що були сформовані на попередніх етапах розвитку та відсутністю нових засобів вирішення життєвих труднощів, може супроводжуватися переживаннями тривоги, безнадії, самотності, власної неспроможності, дезорганізованості, надмірного фокусування на психотравмуючій ситуації.

Вчинення самогубства може відбутись за принципом «останньої краплі»: поступове підвищення внутрішньої напруги, посилення негативних емоцій та переживань, поглиблення кризи, – призводять до найбільш суїцидонебезпечної стадії, за якої особистість переживає непереборність обставин та прагнення будь-яким чином позбутися надпотужних негативних переживань [4].

Варто зазначити, що сучасні українські науковці визначають психологічний сенс суїцидальної поведінки як деструктивний спосіб подолання життєвої кризи, за умов коли власне життя втрачає сенс; вирішення або зміна психотравмуючої ситуації шляхом добровільного відходу від життя. Мотиви суїцидальної поведінки: протест (як реакція непримирення щодо психотравмуючої ситуації, помста); заклик до співчуття оточуючих; усунення себе від нестерпної загрози, покарання або нестерпних страждань; самопокарання та спокутування провини; самознищення як відмова від життя [2].

Отже, життєва криза є закономірним етапом розвитку особистості, але у разі несприятливого збігу обставин, особистісної готовності та наявності психотравмуючої ситуації, може бути й передумовою для вчинення самогубства.

Література:

1. Байер О.О. Життєві кризи особистості: навч. посіб. Д.: Вид-во Дніпропетр. нац. ун-ту, 2010. 244 с.
2. Музиченко І.В. Психологічні особливості суїцидальної поведінки особистості. *Освіта та розвиток обдарованої особистості. Наука-практиці.* № 9 (64)/09/2017. С. 11–15. URL: <https://otr.iod.gov.ua/images/pdf/2017/9/04.pdf>
3. Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи. Навчальний посібник за заг. ред. Н. Пророк. Том 1. Київ, 2018. 208 с.
4. Психологія життєвої кризи / Відп. ред. Т.М. Титаренко. К.: Агрпромвидав України, 1998. 348 с.

РОЗВИТОК ПРАВОВОГО ІНСТИТУТУ СУДОВОЇ ЕКСПЕРТИЗИ

Тертишник Володимир,

*доктор юридичних наук, професор,
професор Університету митної справи та фінансів України
<https://orcid.org/0000-0002-2993-0450>*

Батраченко Тетяна,

*кандидат юридичних наук, доцент,
завідувачка кафедри правоохоронної діяльності
Університету митної справи та фінансів*

З розвитком науково-технічних засобів пізнавальної діяльності в доказуванні все більшу роль відіграє судова експертиза, а її доктринальні основи формують нову правничу науку експертологію та міжгалузевий правовий інститут судової експертизи.

Аналіз наукових досліджень показує як на прогрес в розвитку методології та доказових можливостей експертних досліджень, так і на певні недоліки правового інституту судових експертиз, що не сприяє їх ефективному використанню [1–4].

Судові експертизи є одним із потужних і найбільш інформативних засобів доказової діяльності не тільки у кримінальних провадженнях, особливо в сучасних умовах щодо злочинів проти людяності, а й може бути важливим інструментом профілактики злочинів та використовуватись в сфері превенції, а також для удосконалення антикорупційної політики, забезпечення економічної й військової безпеки держави, для формування автоматичних баз даних результатів